

Dr. Pál Tibor*

Az igazság útján A Tartományi Igazságfeltáró Bizottság munkájáról, kutatásairól az 1941-1948 közötti eseményekről

Absztrakt

Amikor a II. világháború és az azt követő évek vidékünkéről származó áldozatai után kutatunk, különféle akadályokkal találkozunk szembe, az ártatlan áldozatok számának (akár hozzávetőlegesen is) megállapításakor. Ennek okai részben a rendelkezésre álló források hiányában keresendők, mert nem minden alkalommal vezettek pontos nyilvántartást, sok forrás az idők folyamán eltűnt (ezt olykor szándékkal tették a tettesek), az idő múlásával mind jobban elfogytak a szemtanúk, akik közül sokan még évtizedek múlva sem voltak hajlandók beszélni az elszenvedett borzalmakról stb. Másik oldalról nézve azonban találhatóak még mindig szép számban források is az 1941-1948 közötti időszakról csak éppen szétszórtan, (levéltárakban, múzeumokban stb.) vagy éppen hozzáférhetetlenek. Az utóbbi két évtizedben sok munka is megjelent e témára, amelyeket azonban sok esetben óvatosan kell kezelnünk a további kutatások során, mert vagy egyoldalúan világítják meg a történeteket, vagy a munkák maguk is hiányos adatokra épülnek. Az 1941-1948 között lezajlott eseményekről és az ártatlan áldozatok számának minél hűbb és teljesebb kikutatása miatt jött létre a tartományi Igazságfeltáró Bizottság is.

Kulcsszavak: igazság, Igazságfeltáró Bizottság, 1941-1948 közötti időszak, áldozatok, II. világháború

Az Igazságfeltáró Bizottság munkájáról

Több mint fél évszázaddal a II. világháború után és a 2000. október 5-i változások után, 2001. január 22-én alakult meg Újvidéken a Tartományi Képviselőház különbizottsága (népszerű nevén Ankét Bizottság – *Anketni odbor za utvrđivanje istine o događajima u periodu od 1941. do 1945. godine u Vojvodini*), amelyről a 2000 októberében megválasztott és megalakult parlament az előző évi december 21-i ülésén hozott

* Dr. Pál Tibor, egyetemi docens, Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Történettudományi Tanszék, Újvidék

határozatot.¹ A Bizottság alapfeladata és célja az volt, hogy összeállítsa az 1941 és 1945 között ártatlanul meghurcolt, megkínzott és kivégzett vajdasági polgárok névsorát és megállapítsa az atrocitások elkövetőinek kilétét. Emellett a feladatok közé tartozott még az említett időszakban lezajlott eseményekről, valamint műemlékrombolásokról stb. – adatokkal alátámasztva feltárni az igazságot. Főleg ez utóbbi feladatnak, a Bizottság csak részben tudott eleget tenni.

A feladatok meghatározásakor az indoklás az volt, hogy a II. világháború idején a mai Vajdaság területén lezajlott eseményekről szóló igazság feltárására azért van szükség, hogy ezekkel az eseményekkel ne lehessen többé „visszaélni napi politikai okokból kifolyólag”. A Bizottság alakuló ülésén az is elhangzott, hogy a bizottság munkájának egyik alapelve az lesz, hogy „*nincs kollektív bűn, csak egyéni*”, tehát egész nemzeti közösségeket vagy népeket, ill. egyéb, mint pl. vallási, vagy más közösségeket nem lehet vádolni a történekekért, hanem csak egyéneket.²

Az Igazságmegállapító (Igazságfeltáró) Bizottság még az alakuló ülésén meghatározta azokat az elveket, amelyek alapján majd dolgozni fog. Ezek a következők voltak:

- nincs kollektív bűn nemzeti, vallási és egyéb hovatartozás alapján az 1941-1945 között lezajlott eseményekben;
- minden elkövetett bűn egyéni, sem az áldozat, sem a tettes nem egy egész nemzetet képvisel;
- az 1941-1945 között elkövetett bűnök főleg ideológiai (náci, fasiszta, kommunista stb.) indíttatásúak és jellegűek voltak, s ebben az időben a nemzeti- és vallási meggyőződés is sok esetben áldozatává vált az ideológiáknak;
- a kutatás feladata megállapítani a tettesek és az áldozatok kilétét, nevét;

¹ Zapisnik sa 1. sednice Anketnog odbora za utvrđivanje istine o događajima u periodu od 1941. do 1945. godine u Vojvodini, Skupštine APV održane 22. januara 2001. godine u Novom Sadu (*Az 1944-1945. évek között a Vajdaságban lezajló eseményeket feltáró Ankét Bizottság, Vajdaság Autonóm Tartomány Közgyűlésén 2001. január 22-én, Újvidéken megtartott 1. ülésén készült jegyzőkönyv*).

² u.a.

- a kutatás és az adatok feldolgozása folyamán minden felmerülő kérdést a tények és nem az érzelmek alapján kell kutatni és megvilágítani;

- az Igazságfeltáró Bizottság nevében az elkövetkezőkben a nyilvánosság előtt az elnök, az alelnök, vagy a Bizottság valamely meghatalmazott tagja nyilatkozhat a munka befejezéséig.³

- A Bizottságnak 13 tagja volt, valamennyien a Tartományi Képviselőház képviselői. A Bizottság párthovatartozás szerint színes összetételű volt. A következő pártoknak voltak a testületben képviselői: a Szerbiai Kereszténydemokrata Pártnak (DHSS), az Új Demokráciának (ND), a Szociáldemokráciának (SD), a Vajdasági Reformpártnak (RDSV), a Demokrata Pártnak (DS), a Vajdasági Magyar Demokrata Pártnak (VMDP-DSVM), a Szerbiai Demokrata Pártnak (DSS), a Vajdasági Szociáldemokrata Ligának (LSV) és a Vajdasági Magyar Szövetségnek (VMSZ-SVM). A Bizottság elnökévé a Képviselőház dr. Dragoljub Živković (DHSS) egyetemi tanárt nevezte ki, míg alelnöknek a testület saját soraiból Milan Micić-et (SD) választotta.⁴

- A munka első éve, többnyire a kutatások megszervezésével és annak az intézménynek a keresésével telt el, amely majd e feladatot el is tudja látni. Az első javaslat természetesen az Újvidéki Bölcsészettudományi Kar Történettudományi Tanszékére esett, de már kezdetben felmerült a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia is, mint a projektum esetleges kivitelezője. A Tanszék elfogadta a felkérést és megindultak a tárgyalások. A Tanszék számára – mint ahogyan azt a beadványa is tanúsítja – a legfontosabb a kutatómunka során az lett volna, hogy az „tudományos jellegű”, a végtermék pedig egy (esetleg több is) a kutatásokat és az eredményeket átfogó monográfia legyen.⁵ A Bizottság elvben elfogadta, hogy a munkát a Tanszék vegye át, de miután megérkezett a konkrét pénzügyi keretterv, amelyet a bizottság negyedik ülésén,

³ u.a.

⁴ Zapisnik sa 4. sednice Anketnog odbora za utvrđivanje istine o događajima u periodu od 1941. do 1945. godine u Vojvodini, održane 2. aprila 2001. godine u Novom Sadu (*Az Ankét Bizottság 2001. április 2-án megtartott 4. ülésén készült jegyzőkönyv*).

⁵ Zapisnik sa 3. sednice Anketnog odbora za utvrđivanje istine o događajima u periodu od 1941. do 1945. godine u Vojvodini, održane 22. februara 2001. godine u Novom Sadu (*Az Ankét Bizottság 2001. február 22-én megtartott 3. ülésén készült jegyzőkönyv*).

az akkori tanszékvezető dr. Ranko Končar egyetemi tanár mutatott be, azt már egyes tagok nyíltan ellenezték, mondván azt, hogy a munkát „olcsóbban” is meg lehet csinálni, sőt egyesek ezek után még a Tanszék kompetenciáját és munkatársainak ideológiai beállítottságát is boncolgatni kezdték, elfeledvén azt, hogy egy tudományos intézményről és projektumról van szó.⁶ Ezek után a Tanszék visszavonult, a Bizottság pedig a munka leendő kivitelezője nélkül maradt.

A Bizottság ilyenfajta döntése voltaképpen nagy kárt okozott a további munka menetében, hiszen késleltette a kutatások megindítását. Hónapok múltak el meddő ülésezésekkel, mire valami elmozdult a holtpontról. Időközben, 2001 májusában a sajtóban pályázat is megjelent, hogy talán jelentkezik valamilyen intézmény vagy kutatócsoport, amely fel tudná vállalni a munkát.⁷ Mivel szűkebb, de bővebb pátriánk sem bővelkedik kompetens, a munka felvállalására felkészült és azt elkészíteni hajlandó intézménnyel, az Igazságfeltáró Bizottság úgy döntött, hogy saját maga fogja felvállalni (külső munkatársak, adatgyűjtők stb. alkalmazásával) a kutatásokat. Ez újabb hiba volt, mert a Bizottság tagjainak nagy többsége nem volt szakmabeli. Ennek ellenére megindult az adatgyűjtés. Az Igazságfeltáró Bizottság tevékenysége alatt kutatások folytak a budapesti Hadtörténeti- és Országos Levéltárban, a zágrábi Állami Levéltárban, a belgrádi Zsidómúzeumban, a Hadtörténeti Levéltárban, Jugoszlávia Levéltárában, illetve a Vajdasági Levéltárban és a Vajdasági Múzeumban. Kutatások folytak még a zombori, szabadkai, nagybecskereki, kikindai, rumai, sremska mitrovica-i (Szávaszentdemeter), verseci, fehértemplomi és egyéb levéltárakban, múzeumokban.⁸ A

⁶ Zapisnik sa 4. sednice Anketnog odbora za utvrđivanje istine o događajima u periodu od 1941. do 1945. godine u Vojvodini, održane 2. aprila 2001. godine u Novom Sadu (*Az Ankét Bizottság, 2001. április 2-án megtartott 4. ülésén készült jegyzőkönyv*).

⁷ Zapisnici sa 5., 6. i 7. sednice Anketnog odbora za utvrđivanje istine o događajima u periodu od 1941. do 1945. godine u Vojvodini, održanih 14. i 21. maja i 12. juna 2001. godine u Novom Sadu (*Az Ankét Bizottság 2001. május 14-én, 21-én és június 12-én megtartott 5., 6. és 7. ülésén készült jegyzőkönyvek*).

⁸ Pal Tibor, *Izveštaj o obavljenim istraživanjima u budimpeštanskim istraživanjima (A budapesti kutatások eredményeiről szóló jelentés)*, Novi Sad, 27. 08. 2001.; Zapisnik sa 9. sednice Anketnog odbora za utvrđivanje istine o događajima u periodu od 1941. do 1945. godine, održane 19. novembra 2001.- godine u Novom Sadu (*Az Ankét Bizottság 2001. november 19-én megtartott 9. ülésén készült jegyzőkönyv*); *Izveštaj o radu izme-*

hivatalos intézményeken kívül az adatgyűjtés a terepen is folyt a megbízott adatgyűjtők révén. Itt elsősorban a tanúvallomások begyűjtése folyt, amelyet egy előre elkészített űrlap alapján folytattak.⁹ A fent említett intézmények közül az elkövetkező években együttműködés jött létre, elsősorban a Vajdasági Múzeummal. Ebben az intézményben lettek elhelyezve az összegyűjtött adatok, amelyek további feldolgozásra vártak a Múzeum munkatársai részéről. Fennállása alatt a Bizottság kapcsolatba lépett a németországi székhelyű Duna menti svábok szervezeteivel is. E kapcsolatokból gyümölcsöző együttműködés jött létre.

Az Ankét Bizottság munkája alatt 130.000 adatlap lett kitöltve, amelyek közül a Vajdasági Múzeum munkatársainak ellenőrzését kb. 90.000 adatlap „élte túl”. A Bizottság munkája alatt meglátzott az, hogy, az áldozatokat nem lehet besorolni kizárólag az 1941 és 1945 közötti időszakba. Áldozatok e térségben 1945 után is voltak, egészen 1948-ig. Addig több láger, tábor is fennállt mint pl. Apatinban, Bácspalánkán, Verbászon, Szekicsen (Lovćenac), Újvidéken, Hódságon, Zomborban, Szabadkán, Tisza István-falván (Bački Jarak), Rezsőfalván (Knićanin-Rudolfsgnad), Törökbecsén, Tarason (Taraš), Nagyikindán, Nagybecskereken, Szerbcsernyén, Versecen, Fehértemplomon, Fejértelepen (Šušara), Pancsován, Homokoson (Mramorak), Kovinban (Kubin), stb. Az Igazságtalálkozó Bizottság hivatalosan munkáját akkor fejezte be, amikor a Tartományi Képviselőház elé terjesztette jelentését, amelyet a képviselőház 2004. augusztus 10. és 13. között tartott ülésén fogadott el.¹⁰ A jelentés elfogadása után egy nemzetközi tudományos konferenciát is tartottak 2004. szeptember 13-án és 14-én Újvidéken. Ezen a konferencián tizenhárom munkát mutattak be, amelyek a mai Vajdaság civil áldozatairól szóltak.¹¹ Még a Bizottság munkája alatt világossá vált,

du 9. i 10. sednice odbora; Pregled poseta arhivima i muzejima Vojvodine iz 2001. godine.

⁹ *Upitnik za prikupljanje podataka o žrtvama (Kérdőív az áldozatokra vonatkozó adatok begyűjtéséhez); Popis spomenika kulture stradalih tokom II svetskog rata (1941-1945) u Vojvodini [A II. világháború során (1941-1945) megsemmisült kulturális javak jegyzéke].* Az űrlapokat magyar és szerb nyelven készültek.

¹⁰ Zapisnik sa 33. sednice Skupštine AP Vojvodine održane 10. i 13. avgusta 2004. godine u Novom Sadu (*Az tartományi közgyűlés 2004. augusztus 10-én és 13-án megtartott 33. ülésén készült jegyzőkönyv*).

¹¹ 2004-ben a tanácskozás idején korlátozott példányszámban a Tartományi Képviselőház gondozásában megjelent egy tanulmánykötet, amelynek címe: *Međunarodni*

hogy a munka nincs befejezve, a kutatásokat folytatni kell! Ez a kitétel a tanácskozáson még jobban látszott és a konferencia hivatalos végkövetkeztetése is az volt, hogy a munkát folytatni kell.

A megtartott tanácskozás után nem sokkal választásokat tartottak Szerbiában (országosat és helyhatóságait). Az újonnan megválasztott tartományi hatalom nem élesztette újra az Igazságfeltáró Bizottságot, hanem 2004 végén a háborús eseményekről való kutatást átengedte egy tudományos projektum erejéig az újjáélesztett Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémiának. A projektvezető újra dr. Dragoljub Živković egyetemi tanár lett. Mivel az igazság feltárása a következő periódusban egy kutatói projektummá vált, átélte minden projektum gyermekbetegségét, méghozzá abból kifolyólag, hogy pénzhányban szenvedett, s olykor a léte is veszélybe került.

A munka folytatódott, igaz kevesebb kutatóval és munkatárssal, akiknek a feladata továbbra is az volt, hogy az adatokat gyűjtsék, de elsősorban ellenőrizték és rendszerezzék a már begyűjtött adatokat. A cél egy újabb tanulmánykötet megírása és egy adattár létrehozása volt. Az adatbázis továbbra is a Vajdasági Múzeumban volt, amelynek szakemberei nagyban hozzájárultak a projektum minőségének javításához. A nehézségek ellenére e munka is befejeződött, akkor, amikor elkészültek a tanulmányok az új kötethez. Ez 2008 végén készült el.¹²

A legnagyobb probléma az új „kötettel” az volt, hogy annak ellenére, hogy kilenc kötet létezik, amelynek első kötete a munkákat tartal-

naučni skup. ISTINA... (Nemzetközi tudományos tanácskozás. IGAZSÁG...), glavni i odgovorni urednik (fő és felelős szerkesztő) prof. dr Dragoljub Živković (egyetemi tanár), Novi Sad (Újvidék), 2004, 398. A megjelentetett tanulmányok szerzői: dr. Željko Bjeljac, Jovan Mirković, Dragan Cvetković, mr Milan Koljanin, dr Dušan Vuletić, Hadži Božidar Pauković, Đorđe Bošković, Milan Micić, prof. dr Dragoljub Živković, Zvonimir Golubović, Matuška Marton i dr Drago Njegovan.

¹² A többkötetes tanulmánykötet címe: *Na putu ka istini. Imenik stradalih stanovnika AP Vojvodine 1941-1948* (Az igazság útja felé. Az áldozatok névtára 1941-1948 között Vajdaság Autonóm Tartományban). Az egész kiadványnak kilenc kötete van, sajnos csak tíz példányban. Emellett még létezik 120 CD Rom kiadvány (elektronikus kiadvány: PDF), amelyet a Tartomány eljuttatott minden községbe a területén. A kiadvány főszerkesztője Dr. Dragoljub Živković egyetemi tanár, a kötet szerzői pedig: Dr. Ljubivoje Cerović, nyugalmazott egyetemi tanár; Dr. Živković Dragoljub, egyetemi tanár; Dr. A. Sajti Enikő, egyetemi tanár; Dr. Dušan Vuletić; mgr. Milan Micić; mgr. Pál Tibor. A projektum titkára Đorđe Spernjak. A technikai szerkesztő: Nenad Maurić.

mazza, míg a további nyolc kötet nemzetiségi-, illetve regionális hovatartozás alapján az áldozatok névsorát tartalmazza, össze-vissza *tíz példányban (!)* lett kinyomtatva. Emiatt a kötetek hozzáférhetetlenek a nyilvánosság részére. Ez év elején 120 példányban elkészült a kötetek CD változata, de ez sem elegendő az adatok megismeréséhez. Ahogyan a projektum pénzügyi támogatói állítják az ok az, hogy nincs elegendő anyagi eszköz. Ennek ellenére a kötetek a CD formában való megjelenése által 2009. május 14-én az újvidéki városházán be lettek mutatva a nyilvánosság előtt. E bemutatónak a végkövetkeztetése is az volt, mint ami már négy évvel korábban felmerült, hogy a munkát folytatni kell, mert még mindig sok a „fehér folt”. Az államnak meg kell találni azt a módot, hogy e kutatást kipénzelje és közmegelegedésre be is fejezze.

Az Igazságfeltáró Bizottság adatai

A tartományi Igazságfeltáró Bizottság több mint fél évszázad után elkezdte az adatgyűjtést. Négyéves mandátuma alatt nagy munkát végzett az 1941-1945 /1948/ közötti ártatlan áldozatok felkutatásában. E munkájában a Vajdasági Múzeum és a Vajdasági Levéltár munkatársai segítettek. 2004 szeptemberében egy nemzetközi tudományos tanácskozás keretében bemutatták az akkori adatokat, ami után világhíressé vált az a tény, hogy a kutatásokat folytatni kell, mert a II. világháború után is voltak civil áldozatok e vidéken. Pontosabban, 1945 után is léteztek vidékünkön haláltáborok, amelyekben emberek ezrei lelték halálukat, nemtől és vallási hovatartozástól függetlenül. Egyes becslések szerint ezekben a haláltáborokban annyi ember lelta halálát – vagy még több is -, mint az 1941-1945 között lezajlott háborús eseményekben. Emiatt mutatkozott meg az, hogy a kutatásokat egészen 1948-ig kell folytatni, amikor is megszűntek a „népellenség” részére létrehozott táborok. Ez utóbbi kutatások már nem a tartományi parlament égisze alatt folytak, hanem az újjáélesztett Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia tudományos kutatóprojektuma alapján.

A mai „ellenőrzött” állás szerint az ún. Igazságfeltáró Bizottság adatai szerint Bácskában, Bánságban, Szerémségben és Baranyában 1941 és 1948 között a mai Vajdaság területéről 86.881 áldozat volt. Legtöbb volt közülük a szerb: több mint 40.000. Őket követték a németek (20.000), a zsidók (15.000), a magyarok (5.000), a horvátok (2.700),

szlovákok (1.000) stb.¹³ A nemi megosztottság szerint a 86.881 áldozat közül a vajdaságiak közül, 56.089 (66,87 %) volt férfi és 27.719 (33,05 %) volt nő. Az adatokban kutatva feltűnő a zsidók között a női áldozatok nagy százalékaránya pl. 49,90%, a férfiakkal szemben 50,10%, ugyanúgy, mint a németeknél, ahol úgyszintén több nő esett áldozatul. Náluk az arány kb. 60% a 40%-al szemben. A magyarok esetében ez az arány egészen más volt, mer esetükben az áldozatok 90 % férfi volt és mindössze 10 % volt a női áldozatok száma. A szerbeknél ez az arány 80 % (férfi), 20 % (nő) volt.

A területi megoszlás szerint a legtöbb vajdasági Bácskában vált áldozattá (21.533), majd Horvátországban (11.074), Szerbiában (10.374), Szerémségben (9.582), Németországban (9.788), a Bánságban (7.084), Szlavóniában (4.763), Magyarországon (2.030), a Szovjetunióban (1.307), Ausztriában (611), Romániában (155), Montenegróban (149), Szlovéniában (135), Norvégiában (102) stb.¹⁴ Vajdasági áldozatok voltak még Lengyelországban, Franciaországban, Csehországban, Olaszországban, Macedóniában, Boszniában, Finnországban, Görögországban, Albániában, Bulgáriában, Hollandiában stb. Ha összehasonlítjuk a nemzeti hovatartozást és a régióban való áldozattá válást, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy a vajdasági szerbek legnagyobb részt a Szerémségben, Horvátországban, a Bácskában, Szerbiában, Szlavóniában, Boszniában, a Bánságban és Magyarországon váltak áldozattá. A zsidók közül legtöbben Németországban, Szerbiában, Horvátországban, a Bácskában, a Szovjetunióban és a Bánságban haltak meg. A németek közül legtöbben a Bácskában, Szerbiában, a Bánságban és Szerémségben váltak áldozattá. A legtöbb magyar áldozat viszont Bácskában, Szlavóniában és Baranyában volt.¹⁵

¹³ Az Igazságfeltáró Bizottság pontos adatai az 1941 és 1948 közötti időszakra, nembeli és nemzetiségi hovatartozástól függően, megtalálhatóak a Bizottság által megjelentetett kötetekben (IV. köt. szerbek), (V. kötet zsidók), (VI. köt. németek), (VII. köt. magyarok), (VIII. köt. többiek), *Imenika stradalih stanovnika AP Vojvodine 1941-1948*.

¹⁴ Prof. dr Dragoljub Živković, *Stradanje Vojvodana 1941-1948*, NA PUTU KA ISTINI, Zbornik radova, glavni i odgovorni urednik prof. dr Dragoljub Živković, Novi sad, 2009, 63 (54-73).

¹⁵ U.a., 64.

A Vajdaságiakat véve figyelembe, a legnagyobbbrészt a bácskai lakosság esett áldozatul (16.293), majd a szerémségi (9.852), ill. a bán-sági (7.084) és a baranyai (1.558).¹⁶

Ha az áldozatok életkorát vesszük figyelembe, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy a férfiak közül a 20 és a 35 év közötti korosztály vált áldozattá, míg a nők közül a 60 és 70 év közötti korosztály volt a veszélyeztetett.¹⁷

Kétségen kívül az Igazságfeltáró Bizottság nagy munkát végzett. Az általa bemutatott adatokból látszik, hogy a korábbi kutatók adatai és a legújabbak olykor ellentétesek, ami a források különféle voltából adódik. Ezt kell kiküszöbölni az elkövetkező kutatások folyamán, annak ellenére, hogy egyes források „eltűntek”.

Összefoglaló

Több mint fél évszázaddal a II. világháború után Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőháza a 2000. október 5-i események után létrehozta az ún. Igazságfeltáró, azaz Igazságmegállapító Bizottságot, azzal a céllal, hogy feltárja az 1941 és 1945 közötti események ártatlan, polgári áldozatait. A Bizottság alakulását követően megszabta a munkaelveket is, melyek közül a legjelentősebbek a következők voltak: nincs kollektív bűnösség nemzeti és egyéb hovatarozás alapján, minden elkövetett bűn egyéni, sem az áldozat, sem a tettes nem képvisel egész nemzetet; az 1941-1945 között, valamint a későbbiekben elkövetett bűnök főleg ideológiai indíttatásúak voltak; a kutatás feladata megállapítani a tettesek és az áldozatok kilétét, nevét; a kutatás és az adatok feldolgozása folyamán minden felmerülő kérdést a tények és nem az érzelmek alapján kell megállapítani átvilágítani. A több mint egy évtizedes háborús időszak, valamint a korábbi több évtizedes ideológiai kötöttségek miatt a bizottságnak igen sok nehézséggel kellett szembenéznie a munka megszervezése és elindítása körül. Főleg kezdetben, de később is sűrűn érték támadások. Ennek ellenére az első négy év alatt sikerült az adatok nagy részét begyűjteni és részben elemezni is. A bizottság mandátumának lejártakor, 2004 őszén, az addigi eredményeket egy két napos tudományos tanács-

¹⁶ U.a., 65.

¹⁷ U.a.

kozáson tette közzé. Ez alkalomból egy vaskos tanulmánykötet is megjelent.

Már a munka végzésének idején világossá vált, hogy a négy év nem lesz elegendő a befejezésére. Ennek okai közé tartozott, hogy nehezen lehetett az adatokat begyűjteni, nehézségek merültek fel a források felkutatása körül, de anyagi gondok is adódtak. A kutatást abból kifolyólag is fontos volt folytatni, mivel világossá vált, hogy áldozatok nem csak 1945-ig voltak, hanem a háborút követő években is, egészen 1948-ig, ameddig a mai Vajdaság területén léteztek a gyűjtő- és haláltáborok, elsősorban az ellenségnek kikiáltott magyarok és németek részére. Így, habár a 2004 őszen újonnan megválasztott vajdasági Képviselőház nem választott egy új összetételű bizottságot a munka folytatására, a régi kutatók nagyobb részével ez mégis folytatódott, igaz, szerényebb keretek között. A projektumot 2004 és 2008 között az újjáélesztett Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia vállalta fel, mely Živković professzort bízta meg a kutatás folytatásával, azaz vezetésével. Így tovább folyt az adatgyűjtés és azok elemzése, s 2008 végére elkészült egy összesen kilenc kötetes tanulmány-dokumentum-névsor kötet. Ezek még mindig nem végleges adatok, de jó kiindulópontnak számítanak. A dolog árnyoldala azonban az, hogy e hatalmas munka és adattár ismeretlen a nagyközönség, sőt még a szakmabeliek előtt is, mert pénzhiány miatt mindössze tíz példányban nyomtatták ki, s még könyvtárakban sem található. Ezen nem sokat enyhít az a tény sem, hogy a 2009 májusában Újvidéken sorra kerülő bemutatásra 120 CD lemez is elkészült a kötetekről és az adatokról.